

Asia: VN/24963/2022

Rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistio

1. Esitutkintaprosessia koskevat kehittämissuhteet

Viranomaisharkinta rikosilmoituksen kirjaamisessa

-

Esitutkinnan aloittamista edeltävät toimenpiteet

-

Esitutkintatoimenpiteiden suhteuttaminen

-

Esitutkinnan muotomääräykset

-

Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

-

Esitutkinnan keskeyttäminen

-

Esitutkinnan rajoittaminen

-

Perusteluvollisuus, valtakunnalliset fraasimallit esitutkintaviranomaisten ratkaisuihin

-

Oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittaminen kuultavalle

-

Menettämisseuraamusten täytäntöönpanotehtävien jaon arviointi

2. Kevennettyjä rikosasioiden menettelyjä koskevat kehittämissuositukset

Sakkomenettelyn kokonaisuudistus ja muut sitä koskevat ehdotukset

Sakkomenettelyä tulisi yksinkertaistaa.

Suppea esitutkinta

Kaikessa esitutkinnassa tulisi suorittaa tarkoituksenmukaisuusharkintaa asian laadun perusteella.

Epäillyn paikallapysymisvelvollisuus haasteen tiedoksiantoa varten, syyttäjähasteet ja pikaoikeudenkäynnit

Paikallaolovelvoite olisi hyvä keino vähentää epäillyn tavoittamiseen kuluva aikaa. Samoin syyttäjähasteiden käytön lisääminen.

Myös pikaoikeudenkäynnit edistäisivät samaa tavoitetta.

Rikosasioiden nopeutettu käsittely (Ruotsin malli)

3. Rikosasioiden sovittelua koskevat kehittämissuositukset

Sovittelumahdollisuuden tunnistaminen, esitutinnan toimittaminen ja asianosaisten suostumukset

Sovittelumenettelyä tulisi käyttää vain silloin, kun rikosten uhrin sitä oikeasti haluavat. Usein epäillyt eivät saavu sovittelutilaisuuksiin, kun taas uhrin tyypillisesti saapuvat.

Sovintomenettely pidentää osaltaan rikosprosessin kestoja, minkä vuoksi siihen tulisi suhtautua varauksella.

Rikosasioiden sovittelu tuomioistuimissa

Rikosasiat eivät laatuensa puolesta sovellu tuomareiden käsiteltäviksi yhtä hyvin kuin siviiliasiat. Käräjäoikeus ei kannata rikosasioiden sovittelua tuomioistuimissa.

4. Syyteneuvottelua koskevat kehittämissuositukset

Käyttö, soveltamisala ja ajoitus

Nykyisiä menettelyjä tulisi yksinkertaistaa ja toisaalta vahvistaa syyttäjän mahdollisuuksia vaikuttaa seuraamuksiin tavallisen rikosprosessin sisällä.

Seuraamusharkinta ja rikosasiaan liittyvät vaatimukset sekä asianomistajan rooli ja suostumus menettelyyn

Asianomistajan rooli rikosprosessissa on vahva. Sitä voitaisiin arvioida uudelleen ja pohtia sen vaikutuksia prosessin joutuisuuteen.

5. Hallinnollisia seuraamuksia koskevat kehittämissuositukset

Rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten tehokas hyödyntäminen ja uudet mahdollisuudet

-

6. Rikosprosessia tuomioistuimissa koskevat kehittämissuositukset

Automatisoitu muistutusjärjestelmä pääkäsitteilyjen peruuntumisen ehkäisemiseksi

Käräjäoikeus kannattaa ehdotusta, mikäli järjestelmä on erittäin pitkälti automatisoitu, eikä merkittävästi lisää henkilötöiden tarvetta.

Oikeudenkäynnin tiedoksiantosääntely - puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentaminen haasteen tiedoksiannossa, sähköinen tiedoksiantomenettely

Käräjäoikeus kannattaa voimakkaasti tiedoksiantomenettelyn keventämistä ja kaikkia sähköisiä ratkaisuja. Mahdollisuus olla tavoittamattomissa ei ole syytetyille oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyvä oikeus.

Lykkäyssäännöstö ja noudon kiinnioloaika

Käräjäoikeus kannattaa noudon kiinnioloajan pidentämistä. Kysymys on tyypillisesti tilanteista, joissa vastaaja on jäänyt haastettuna saapumatta oikeuteen ilman laillista estettä. Nämä tilanteet ovat yksi keskeisimpiä syitä oikeudenkäyntien keston pitkittymiseen.

Poissaolokäsittelyjen soveltamisala

Poissaolokäsittelyjen soveltamisalaa tulisi laajentaa. Harkintavaltaa oikeudenkäyntiin osallistumiseen tulisi siirtää voimakkaasti vastaajille, eikä varsinkaan antaa oikeusturvaa vastoin vastaajan tahtoa. Käytännössä on tilanteita, joissa vastaaja ei aidosti halua osallistua oikeudenkäyntiin, mutta hänet poissaolon jälkeen otetaan kiinni ja pidetään vapautensa menettäneenä mahdollisesti useita päiviä ennen oikeuteen tuomista. Oikeusturvaa annetaan tällöin väkisin.

Kirjallisen menettelyn käyttöala, soveltaminen ja yhdenmukaisuus

Käräjäoikeus kannattaa kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentamista.

Perusteluvollisuus ja valtakunnalliset fraasimallit tuomioistuinten ratkaisuisissa

Tuomareiden työajan käytöstä tehdyt tutkimukset osoittavat, että valtaosa tuomareiden työajasta kuluu ratkaisujen perustelemiseen. Tuomarit kirjoittavat usein liian laajoja perusteluita, eivätkä aina ota suhteuta perusteluiden laajuutta asioiden laatuun ja siihen liittyen perusteluiden olennaisuuteen.

Käräjäoikeus kannattaa perusteluvollisuuden keventämistä ja mahdollisuutta kirjoittaa (ainakin laajemmat) perustelut ainoastaan, jos ratkaisuun ilmoitetaan tyytymättömyyttä. Julistetut perustelut voitaisiin tallentaa.

Ylipäättään ratkaisujen julistamista tulisi lisätä. Sitä voisi edistää nimenomainen säännös siitä, että julistetun päätöksen ei tarvitse sisältää (lopputuloksen lisäksi) muuta kuin keskeisimmät ratkaisuperusteet.

7. Rikosasioiden valmistelua koskevat kehittämisehdotukset

Preklusio ja siihen rinnastuvat keinot

Käräjäoikeus kannattaa preklusiota rikosasioissa tietyin varauksin, koska preklusio ei ainakaan syytetyn puolesta puhuvien seikkojen osalta voine olla lopullinen.

Todistelun ilmoittaminen sanktion ohella

ks. edellinen vastaus.

Rikosasian vastaajan käsitys syytteen teonkuvauksesta ja todistelusta

ks. viimeistä edellinen vastaus.

Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus

Käräjäoikeus ei vastusta korvausvelvollisuuden muutosmahdollisuuksien jatkoselvittämistä.

Pääkäsittelyn ulkopuolella ennakkolisesti tapahtuva todistajan tai asianosaisen kuuleminen

Menettelyä tulisi laajentaa erityisesti siten, että tuomari voisi vaihtua ennakkollisen kuulemisen jälkeen. Varsinkin, kun kuuleminen videoidaan, tämän tulisi olla mahdollista. Vastaajalla olisi tarvittaessa oikeus vaatia ko. henkilön uudelleen kuulemista esimerkiksi kysymysten tekemistä varten, mikä voisi käydä puhelimitse.

8. Käräjäoikeuksien kokoonpanoja koskevat kehittämisehdotukset

Yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan laajentaminen

Käräjäoikeus ei vastusta yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan laajentamista. Päätösvalta tosin on jo nykyisin melko laaja, minkä vuoksi sen laajentamisen vaikutukset eivät todennäköisesti olisi kovin suuret.

Lautamiesjärjestelmän tarpeellisuus

Käräjäoikeus kannattaa lautamiesjärjestelmästä luopumista. Lautamiesten käyttö on viime vuosien aikana vähentynyt ja käräjäoikeuksissa on muun ohessa uusien tuomareiden perehdyttämisen vuoksi tarvetta ammattituomarikokoonpanoille.

Suunniteltu lautamiesten nimitysjärjestelmän muutos on sinänsä tarpeellinen, mutta se tulee vaatimaan huomattavan määrän resursseja. Järkevämpää olisi lakkauttaa koko instituutio.

9. Kehittämisehdotukset korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja koskevista menettelyistä

Ennakkopäätöskysymysmenettely

Käräjäoikeus kannattaa ehdotusta.

Ns. hyppyvalituslupamenettely

Käräjäoikeus kannattaa myös tätä ehdotusta.

10. Digitalisaatiota ja sähköisiä menetelmiä koskevat kehittämissuositukset

Syyttäjälle ja esitutkintaviranomaiselle yhteinen sähköinen työskentelyalusta

Kannatettava ehdotus. Lisäksi alustan tulisi olla tarvittavin osin yhteensopiva tuomioistuimen järjestelmien kanssa.

Sähköinen asiointi esitutkinnassa: sähköinen vahvistus rikosilmoituksesta asianomistajalle, esitutkintapäätös asianosaisille myös sähköisesti ja asianosaisen kuuleminen esitutkinnassa sähköisesti

Kannatettava ehdotus.

Kuulustelun tallentaminen ja äänitallenteiden käytön lisääminen

Käräjäoikeus kannattaa kuulustelun tallentamisen ja tallenteiden käytön lisäämistä.

Rikosprosessiketjun viranomaisten järjestelmien tarkastelu ja kehittäminen

Järjestelmien tulisi ehdottomasti olla toimintaa tukevia, resursseja säästäviä ja menettelyjä nopeuttavia

11. Ehdotusten vaikutukset

Lausunnonantajien mahdolliset huomiot ehdotusten taloudellisista tai muista huomioon otettavista vaikutuksista organisaation toimintaan

Rikosprosessin sujuvoittaminen on välttämätöntä käsittelyaikojen lyhentämiseksi. Parhaimmillaan sujuvoittaminen pienentää myös resurssitarvetta. Resurssien tulisi olla aina riittävät asianmukaisen toiminnan ylläpitämiseksi.

12. Muut huomiot

Muita huomioita työryhmän ehdotuksista

-

Palomäki Petteri
Kanta-Hämeen käräjäoikeus